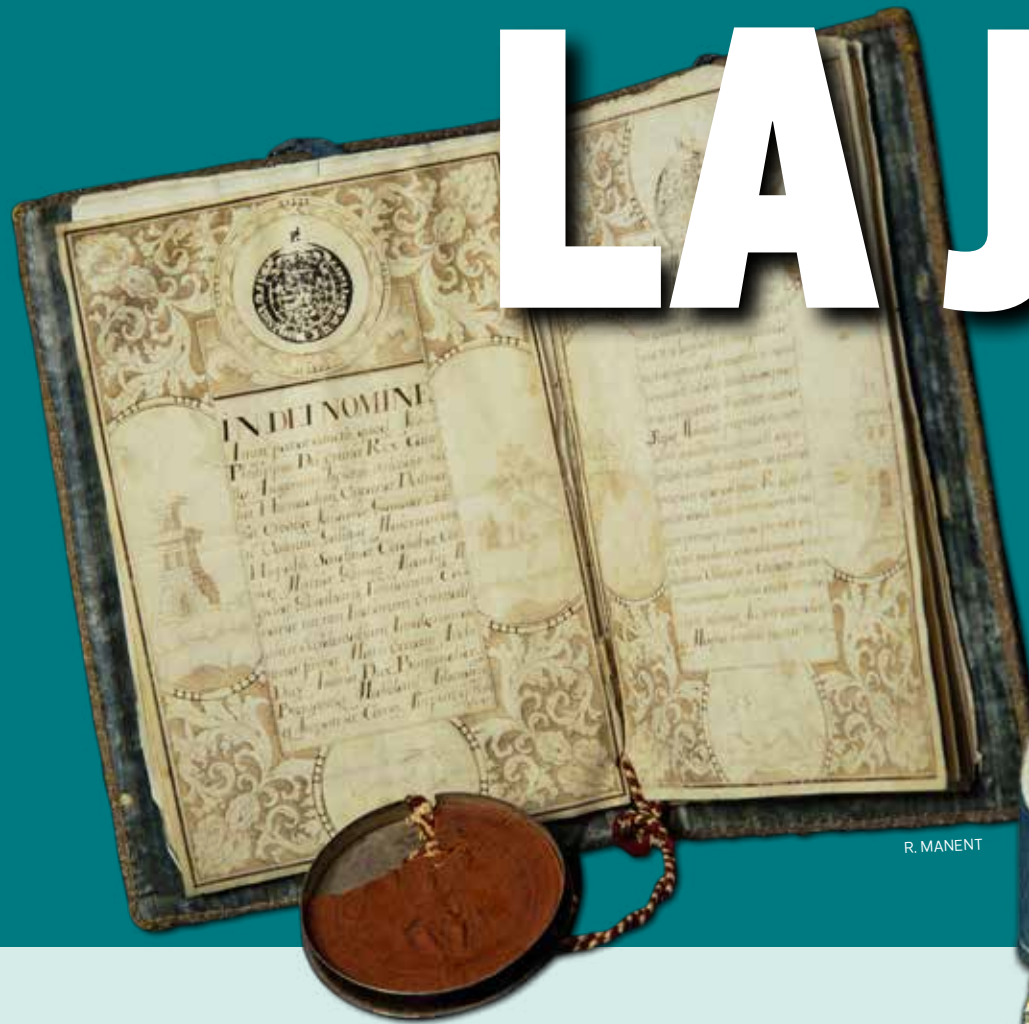
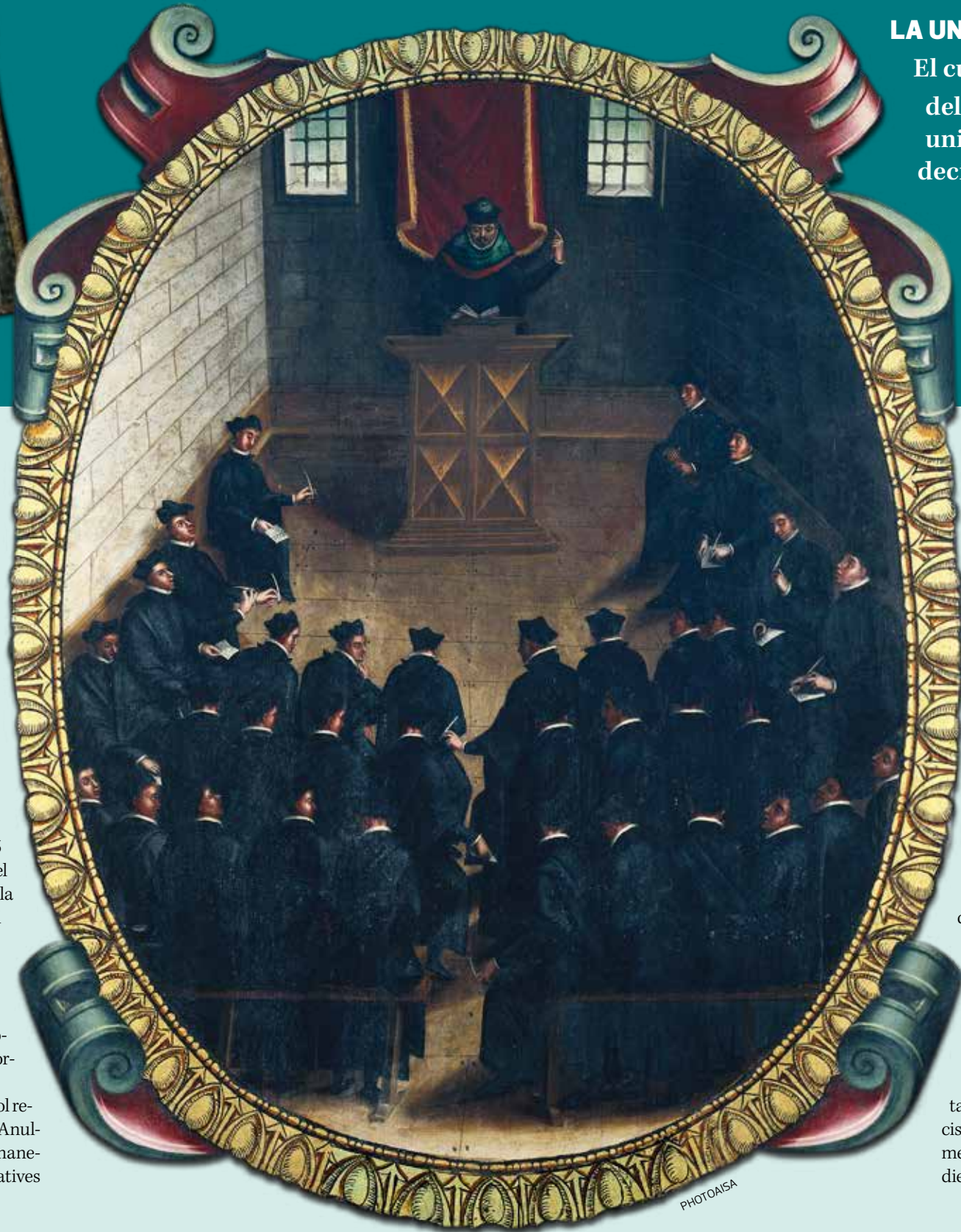

LA JOIA DE LA CORONA

R. MANENT

PHOTOAISA

LA UNIVERSITAT DE CERVERA I EL NOU ORDRE BORBÒNIC

El curs acadèmic que va començar el fatídic setembre del 1714 no va ser com els altres. Felip V va tancar les universitats catalanes que hi havia en el segle XVIII i va decidir crear-ne una de nova a Cervera. El gener del 1715 ja s'hi farien les primeres classes, tot i que el trasllat definitiu de tots els estudis no es faria efectiu fins al 1717. Mil universitaris d'arreu de Catalunya van fer cap al que aleshores era un poble de tot just 4.000 habitants. PER ANNA SÀEZ, AMB L'ASSESSORAMENT D'ÀNGEL CASALS

FIDELÍSSIMA UNIVERSITAT

Dalt, el llibre de privilegis de Cervera amb el segell de Felip V. A la dreta, aula universitària del segle XVIII en un quadre que es conserva a la Biblioteca de Salamanca.

Una de les moltes llegendes negres que han circulat sobre la Universitat de Cervera afirma que a la seva façana hi havia escrita una frase més aviat impròpia per a una universitat: “*Lejos de nosotros la funesta manía de pensar*”. En realitat, l'origen d'aquesta llegenda té a veure amb l'article d'adhesió al rei Ferran VII que van publicar el 3 de maig del 1827 un grup de professors de la Universitat a la *Gaceta de Madrid* i en el qual afirmaven: “*Lejos de nosotros la peligrosa novedad de discurrir*” referint-se a posar en qüestió el règim absolutista. L'anècdota demostra el tarannà reaccionari del claustre de professors del centre, una característica que també es fa palesa quan s'observa la ideologia del seu canceller (el que ara en diríem rector) Ramon Llàtzer Dou, un fervent defensor del manteniment de la Inquisició durant les discussions per elaborar la Constitució de Cadis.

UN TRENCAMENT A LA MIDA DE LA CORONA

En qualsevol cas, no sembla que fos una d'aquelles universitats que marquen profundament els seus alumnes, sobretot perquè aquests preferien marxar-ne al cap d'un o dos anys per anar a estudiar a altres universitats més prestigioses, com les de Madrid o Sala-

manca, atès que a Catalunya no n'hi havia cap altra. Felip V havia decidit tancar-les totes (Lleida, la més antiga de la Corona d'Aragó, Barcelona, Tarragona, Girona i Vic) per crear-ne una de nova a Cervera i premiar aquesta “*fidelíssima ciudad*”, segons va escriure el rei mateix. El tràmit es va fer amb tanta celeritat que el 7 de gener del 1715 mig centenar d'estudiants ja van iniciar el curs al convent de Sant Francesc de Paula de la capital de la Segarra. Era només el principi. L'11 de maig del 1717 el rei va aprovar el trasllat de tots els estudis universitaris. A Cervera, que llavors només tenia 4.000 habitants, res no va ser com abans: un miler d'estudiants procedents de tot Catalunya van passar a formar part del seu paisatge urbà.

Felip V volia fer taula rasa de qualsevol realitat anterior, ja fos política o cultural. Anul·lar les universitats catalanes era una manera de posar fi a unes institucions educatives

molt lligades a l'antic sistema constitucional i als municipis, més que no pas a la Corona. El rei buscava una població petita i fàcil de controlar, allunyada dels grans nuclis urbans, sense plaça militar i amb unes institucions locals que difícilment podrien fer cap contrapès a la monarquia.

IMPONENT PERÒ POC PRESTIGIOSA

Cervera era, doncs, el lloc ideal per construir-hi “*un majestuoso edificio*” que acollís aquesta universitat *prêt-à-porter*. El monarca va complir, perquè majestuós ho va ser. Encara avui, quan s'entra a Cervera per la plaça del Brollador i se segueix el carrer del General Güell, sorprèn trobar-se un immoble tan monumental que ocupa ni més ni menys que una hectàrea de superfície. Les obres van ser llargues i costoses. El 1719 es va posar la primera pedra de l'edifici, però no va ser fins al 1740 quan se'n va inaugurar la primera fase. Però com es va viure a la capital de la Segarra aquesta entrada forçosa al segle de les llums? Hi va haver ombres? La primera notícia que tenim d'enfrontaments entre universitaris i veïns data, precisament, de la festa de la col·locació de la primera pedra de l'edifici. Sembla que els tres dies de festejos programats van acabar amb

aldarulls. I és que la convivència no sempre era fàcil en una població on els estudiants representaven un 40% de la població. Molta testosterona! Però no hi ha dubte que els universitaris també es van convertir en una important font d'ingressos. A tall d'exemple: més d'un centenar de cases de la capital de la Segarra estaven autoritzades pel canceller de la Universitat a fer de pensió d'estudiants. De manera que els petits conflictes venien a ser un mal menor.

De fet, tot i que hi ha un parell d'assassinats documentats, en comparació dels greus problemes de seguretat que els estudiants causaven normalment en les ciutats universitàries o a Barcelona mateix el segle anterior —on hi havia problemes d'ordre públic pels enfrontaments entre els estudiants de l'Estudi General (el que en diríem universitat) i el Col·legi de Cordelles, dels jesuïtes—, sembla que a Cerve-

Cervera era perfecta per a la Corona: petita i fàcil de controlar, estava allunyada de les grans ciutats i no tenia poder per rebel·lar-se

PHOTOAISA

DISCIPLINA MONACAL. El vestit reglamentari dels estudiants universitaris de l'època era una sotana negra amb alçacoll, armilla també negra i un barret de tres pics.

ra es vivia força més tranquil. No hi ha dubte que les reduïdes dimensions de Cervera facilitaven el control sobre els universitaris, que vivien sota un estricte règim disciplinari. De la mateixa manera que el gran edifici de la Universitat de Cervera va resultar ser un híbrid entre caserna i convent, els estudiants havien de seguir unes normes que ara ens semblen més pròpies de la vida castrense o monacal.

Per començar, l'uniforme que havien de portar obligatòriament era una sotana negra "larga hasta el zapato" amb alçacoll, armilla també negra i un barret de tres pics. Però no se la posaven per no fer-la malbé, ja que no era barata, i tot sovint els multaven per no portar-la. També s'era molt estricte amb els ho-

raris. Els universitaris es llevaven a trenc d'alba (a les cinc en horari solar) i havien d'estudiar un parell d'hores abans d'anar a classe. Compte, que si feien el ronso, s'arriscaven a ser multats pel Tribunal Acadèmic perquè uns agutzils de la Universitat vigilaven que tothom es cremés les celles. El Tribunal Acadèmic era l'únic que podia jutjar els estudiants, atès que les autoritats civils no tenien jurisdicció sobre aquests nois.

Els alumnes de Cervera rarament pertanyien a cap elit. Més aviat eren fills de la petita noblesa i de propietaris benestants. L'alta aristocràcia no anava a la universitat perquè no ho necessitava i els fills de la puixant burgesia barcelonina que s'ho podien pagar

El racionalisme no tenia cabuda a Cervera, que en el segle XIX encara rebutjava Descartes i les teories de Newton

preferien Madrid o Salamanca perquè la Universitat de Cervera no tenia tant de prestigi. De fet, la gran majoria d'estudiants eren de la Catalunya central, de l'àrea d'influència de Cervera, i molts hi estudiaven becats. La biblioteca ens dóna una pista de l'escassa influència intel·lectual que va exercir la Universitat de Cervera. Mai no va arribar als 5.000 volums i la major part del temps restava tancada als alumnes.

CONTRA 'NEUTONES Y CARTESIOS'

Que la Universitat de Cervera no estava gaire al dia pel que fa als avenços científics va quedar palès arran d'una visita del rei Ferran VII a Cervera el 1827, la visita que justament va donar peu al manifest de suport del claustre de professors amb què comença aquest article. El canceller Ramon Llàtzer Dou va explicar al monarca que a la Universitat de Cervera es rebutjava la "falaz filosofía de los Cartesios y Neutones". O, el que ve a ser el mateix, que en aquella universitat no hi tenia cabuda ni el pensament de Descartes de feia 150 anys ni les teories de Isaac Newton, promulgades feia més d'un segle, tots dos considerats ara els pares del racionalisme filosòfic i científic, respectivament.

L'EDIFICI UNIVERSITARI

UNA OBRA LLARGA I AMBICIOSA

El 1740, després de més de vint anys d'obres, l'edifici de la Universitat de Cervera és una realitat i s'hi poden traslladar els estudis, que des del 1715 es feien al convent de Sant Francesc de Paula. Aquest gran temple de saviesa de 10.400 metres quadrats va tenir una gestació llarga i complexa. En part, perquè era una obra molt ambiciosa... però també per la falta de recursos per finançar la construcció. Que el procés d'execució de les obres es dilatés tant en el temps, fa que la Universitat reflecteixi a la perfecció el que va donar de si el XVIII i en

l'edifici visquin el barroc i el neoclàssic. Francesc Montagui és l'autor del projecte inicial, de clara influència militar, en el qual treballaran els arquitectes Francesc Soriano i Miguel Marín. La façana principal [imatge], d'un notable barroc, està presidida per una imatge de la Immaculada Concepció i una gran corona reial: Felip V volia fer saber que allò era cosa seva. L'estructura de l'edifici, però, és de caire neoclàssic, i també la façana interior, que condueix a un vestibul amb dues grans escalinates que porten al paranímf, on trobem un magnífic retaule d'alabastre, obra de l'escultor bagenc Jaume Padró i Cots.

PHOTOAISA

UN TEMPLE DE SAPIÈNCIA... CATÒLICA

L'escut de la Universitat amb la Mare de Déu, en un document del 1817. El lema és del salm 138: "Admirable se m'ha fet la vostra ciència".

el de Sant Carles, que donava setze beques a fills legítims de pares pobres que demostrassin bons costums i aptituds per als estudis.

Més gran era el Col·legi de la Santa Creu, popularment anomenat "el dels pobres". Era el que acollia més becats, que havien de superar un examen d'accés en què se'ls classificava d'excel·lent a suspens, passant per "curts" o "curtíssims". Era el col·legi més estricte. Abans de les nou del vespre, tots els estudiants havien de ser a l'edifici. Als estatuts també s'indicava: "se prohibe a todos el orinar y hacer otras porquerias en los cuartos, corredores, patios y ventanas". I s'obligava els que tenien sarna a dormir separats de la resta, fet que evidenciava els problemes de salubritat. Tampoc no menjaven gaire bé. Una sopa d'arròs amb verdura i un tros de pa era el monòton menú de migdia.

La història de la Universitat de Cervera acaba el 10 d'agost del 1842, quan el general Espartero, en qualitat de regent, signa el decret de trasllat a Barcelona. Aquell majestuós edifici on van estudiar el poeta Manuel de Cabanyes, l'inventor Narcís Monturiol, el filòleg Manuel Milà i Fontanals i el filòsof Jaume Balmes, per citar-ne uns exemples, restaria a la ciutat com una monumental empremta dels segles XVIII i XIX. ■

La Universitat de Cervera tenia cinc facultats. La de Filosofia era la més concorreguda, perquè calia tenir aprovat el seu tercer curs per obtenir el títol de batxiller i accedir a qualsevol dels altres estudis. Les altres facultats eren les de Lleis, Cànon, Teologia i Medicina. La de Lleis va ser la gran facultat de Cervera, tant pel nombre d'alumnes que hi van cursar els estudis d'especialització com per haver estat el centre on van impartir classes dos eminents juristes: Josep Finestres, un gran erudit que es va doctorar en Lleis a la Universitat de Cervera el 1715 i en va acabar sent catedràtic, i el seu deixeble Ramon Llätzer de Dou, que va arribar a ser diputat per Catalunya a les Corts de Cadis i president de la Cambra el 1810. Però, malgrat aquesta notable carrera política, Llätzer mai no va abandonar la Universitat, de la qual en va ser canceller des del 1805.

CIUTAT UNIVERSITÀRIA
La Universitat a l'inici del segle XIX, en un dibuix de Francesc Xavier Parcerisa a 'Recuerdos y bellezas de España'. Bona part de la població de Cervera eren estudiants.

UN ALLOTJAMENT ESPARTÀ

Cànon i Medicina eren les que tenien menys alumnat. Cànon, en part, perquè compartia moltes assignatures amb Lleis. El cas de Medicina era diferent: va funcionar prou bé fins que, el 1760, començà a perdre alumnes de manera inexorable per la fundació del Reial Col·legi de Medicina i Cirurgia de Barcelona, que oferia uns estudis més avançats. A la seva tesi de llicenciatura, Àngel Magarzo va documentar el nombre de matriculats que hi havia a cada facultat l'any 1771: Filosofia, 468; Teologia, 226; Lleis, 208; Cànon, 52, i Medicina, només 33.

Molts d'aquests alumnes s'allotjaven en col·legis com el de l'Assumpta, que funcionava des del 1376 a l'Estudi General de Lleida, o

PHOTOAISA

HO SABIES?

EL PORT QUE MAI NO VA EXISTIR

Diu la llegenda que Cervera, convençuda que Felip V li concediria tots els desitjos que tingués, va demanar al rei un port de mar, i que davant d'aquesta petició impossible Felip V va decidir posar-los una universitat per il·lustrar-los una mica. L'origen d'aquesta falsa història prové del fet que Cervera, en saber que li era concedida la universitat, va demanar els ingressos del port de Salou per a la nova institució. No era una petició tan extravagant com sembla: les universitats medievals tenien fonts d'ingressos propis fruit de privilegis concedits pel rei o de donacions.

ANNA SÀEZ ÉS PERIODISTA.
ÀNGEL CASALS ÉS PROFESSOR D'HISTÒRIA MODERNA A LA UB.

PER SABER-NE MÉS

- ⌘ PRATS, JOAQUIM. *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*. Lleida: Pagès, 1993.
- ⌘ MORA CASTELLÀ, JOSEP. *La construcció a Catalunya en el segle XVIII: la Universitat de Cervera com a paradigma de l'arquitectura dels enginyers militars*. Lleida: J.M. Castellà, 1997.
- ⌘ FOLCH, ARTEMI. *La Universitat de Cervera*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1970